

У звичайному житті серійний вбивця зовсім не відповідає стереотипному образу душоуба. Це може бути поважний батько, зразковий чоловік, шановний громадянин, або просто сільський житель. В дослідженні цієї ознаки досить точно допомагають розібратися сучасні соціальні мережі, по яким легко можна ідентифікувати вбивць-загарбників, які зображені на світлинах звичайними пересічними громадянами та сім'янами. Зазначимо, що окупантів можна віднести до категорії дезорганізованих вбивць. Дані вбивці мають низький або рідше середній рівень інтелекту. Вони, зазвичай, не планують протиправні діяння, довго не обирають жертву, а вчиняють злочин, коли виникає така можливість. Для них характерна імпульсивність та домінування емоційної складової над інтелектуальною.

Отже, у висновках варто сказати, що аналіз психологічного портрету рашистських маніяків-вбивць демонструє просто нелюдські якості цих осіб, які вбивають мирне населення та військових нашої держави ради власного задоволення, що демонструє значні проблеми їхнього психічного стану. Дослідження даного явища тільки починає набирати все більшу і більшу актуальність, адже звірства цих маніяків-вбивць продовжуються і по цей день й потребують відповідних подальшого вивчення з оцінкою у міжнародних судових інституціях.

1. Криміналістика: Підручник / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв] ; за заг. Ред.. А.Ф. Волобуєва; МВС України, Харк. Нац. Ун-т внутр. Справ. Харків: ХНУВС, 2011. 666 с.
2. Miller L. Serialkillers: I. Subtypes, patterns, and motives. Aggression and Violent Behavior. 2014. P. 2.
3. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К.О. Чаплинський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг, В.М. Плетенець, Ю.А. Чаплинська]. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2014. 380 с.
4. Плетенець В.М. Сексуальне насильство в умовах воєнного стану в Україні: становище й шляхи виявлення та подолання Науковий вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2022. Вип. 2 (98). 284 с.
5. Католик Г. Психологічний портрет серійного вбивці в інтрасуб'єктивному сприйнятті пересічного громадянина. Збірник тез II Міжнародної наукової конференції „Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки“, 21-22 квітня. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 9–11

УДК 343.91

DOI: 10.31733/17-03-2023-803-806

Аліна ЛУКОМСЬКА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к.психол.н., доц. **Інна ШИНКАРЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ВПЛИВ ФЕНОМЕНУ ТРИВОЖНОСТІ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Законодавче визначення поняття національної безпеки наводиться у однойменному Законі України «Про Національну безпеку України», за яким під даним терміном розуміють захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. З цього випливає, що національна безпека України є багатокомпонентним та багатоаспектним поняттям, і для її активної практичної реалізації повинні тісно співпрацювати майже всі внутрішні та зовнішні державні системи.

Основним завданням забезпечення національної безпеки є захист державного ладу. А головною передумовою процвітання держави – є формування у свідомості громадян знань правових норм для подальшого забезпечення соціальної єдності. Але людству не відоме таке суспільство, у якому усі громадяни поведуться відповідно до загальноприйнятих правил. У суспільстві завжди існують особи, які порушують суспільноприйняті правила та норми. Відхилення у поведінці особи, що входять у протиріччя з юридичними, етичними,

моральними нормами суспільства, прийнято називати девіацією, а поведінку – девіантною (від латинського – *deviatio* – відхилення), іншими словами, девіантна (залежна) поведінка становить певні вчинки, які не відповідають соціально схваленим нормам та загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві [2, с. 56].

Девіантну поведінку можна кваліфікувати як певні вчинки або сукупність таких вчинків, що зазвичай входять у протиріччя із суспільно прийнятими моральними, соціальними та юридичними нормами. Тому важливо буде зауважити, що жодне суспільство не зможе просто провести межу та розділити усіх на тих, хто підкоряється певним суспільним нормам, та тих, хто відхиляється від них. Незважаючи на те, що девіантна поведінка виявляється в різних формах, всі вони взаємопов'язані. Пияцтво, вживання наркотиків, агресивна поведінка, протиправна поведінка утворюють єдиний блок. Залучення індивіда до одного виду девіантної поведінки підвищує вірогідність його залучення до інших. А це викликає і певні порушення в психіці індивіда [3, с. 366].

У багатьох осіб з відхиленою поведінкою зазвичай підвищена тривожність. Відчуття тривоги під час таких невизначених часів як війна є невідворотними. Тривожність впливає на людину, призводячи до знесилення, поганого настрою і безпорадності. Водночас, поведінка адиктивної особистості характеризується прагненням до відходу від реальності через страх перед повсякденним, наповненим зобов'язаннями та регламентаціями життям. Отже, будь-яка залежність носить антинормативний характер і розглядається суспільством як негативна поведінка, що відхиляється [4, с. 220].

Розгляд проблеми тривожності і тривоги як особистісного ресурсу представляється актуальним в умовах війни, і пов'язаними з нею соціально-економічними труднощами. Вирішення цієї проблеми сприяє зниженню негативних переживань, зменшенню почуття загрози. Невизначеність породжує невпевненість та почуття страху за своє майбутнє. Усвідомлення свого майбутнього – найважливіша частина зрілої особистості. Тому чинники сучасного середовища, активно впливаючи на картину майбутнього, здатні змінити чи навіть зруйнувати орієнтацію людини на досягнення поставленої мети.

Проблема тривожності та залежної поведінки є особливо актуальною в сучасному суспільстві. Залежність є формою рабства, яка обмежує особистісні можливості. Тривожність – постійна або ситуативна властивість людини переходити в стан підвищеного неспокою, відчувати страх та тривогу під час специфічних соціальних ситуацій, які пов'язані з підвищеним емоціональним або фізичним навантаженням.

В англійській мові поняття «тривога» та «тривожність» знайшли своє відображення лише у єдиному слові – «anxiety». Тому, для правильного розуміння, під час вивчення зарубіжної психологічної літератури, необхідно звертати увагу на контекст використання вищезазначених слів. Адаже в українській мові такої проблеми не існує, що дає можливість відрізнити один феномен від іншого.

Варто зазначити, що тривога – це стан занепокоєння, що виникає у людини через ситуацію, яка являє їй певну фізичну або психологічну загрозу. За З. Фрейдом, неприємний стан тривоги може бути корисним адаптивним механізмом, що спонукає індивіда до захисної поведінки задля подолання загрози.

Тривожність, в свою чергу, є індивідуальною психологічною особливістю, яка проявляється у схильності людини часто переживати сильну тривогу через незначні проблеми. Термін «тривожність» нерідко використовується також для визначення більш широкого кола переживань, що виникають незалежно від конкретної ситуації.

Було проаналізовано та визначено, що найчастіше терміни «тривога» та «тривожність» використовуються в таких сенсах:

- тривога як психічний стан (безпосередньо тривога);
- тривога як властивість особистості (тривожність).

Головна відмінність між цими поняттями полягає в тому, що під «тривоگو» розуміють емоційний стан, який виникає в певний момент часу та пов'язаний з конкретною ситуацією, яка загрожує індивіду. В той же час, під «тривожністю» – розуміють стійку властивість, рису характеру, яка характеризується підвищеною схильністю до переживання стану тривоги [5, с. 225].

Причинами виникнення тривоги можуть бути: очікування безпредметної та невизначеної небезпеки; тривога як первинна реакція людини на стан безпорадності; тривога як реакція на глибоке сильне потрясіння якоюсь подією; тривога як гіпертрофована реакція на реальну чи уявну небезпеку, її рівень безпосередньо пов'язаний зі ступенем значущості ситуації для конкретного індивіда.

Доцільно розділяти нормальну тривогу від патологічної, оскільки за другий випадок використання цього стану як ресурсу неможливо. Основна відмінність між цими двома формами полягає в тому, що у разі патології тривога ґрунтується на нереальній чи спотвореній оцінці загрози. Коли тривожність дуже сильна вона може паралізувати людину, перетворюючись на паніку, на різні психічні розлади, заважаючи повноцінному життю людини

У випадку, коли особа постійно відчуває тривогу, то вона може стати її особистісною рисою. Тривога в даному контексті є схильністю людини до переживання, що характеризується виникненням реакції тривоги на широке коло ситуацій. Отже, тривога є адаптивною реакцією організму, яка готує його до фізичних чи розумових процесів для подолання труднощів або досягнення цілей. Саме в такому ракурсі розгляду поняття «тривожність» та «тривога» входять у предметну галузь акмеології, в якій описуються різноманітні ресурси професійного та особистісного розвитку, а також акмеологічні та когнітивні ресурси у професіоналізації суб'єктів.

Варто зазначити, що всі люди – індивідуальні та неповторні, так само як їх рівень тривожності. Саме тому для вимірювання подібних індивідуальних розбіжностей американський учений Дж. Тейлор у 1953 році розробив тест, який складається з кількох тверджень, наприклад, «Мені часто сняться погані сни» або «Мене легко засмутити». З часом вчений дійшов висновку, що тривожність диференціюється за двома різновидами: один – як більш-менш стійка риса особистості, а другий – як реакція індивіда на загрозливу ситуацію. В першому випадку йдеться про тривожність як властивість особистості, а в другому – про тривогу в сенсі ситуативної характеристики, як реакції на можливу подальшу загрозу.

Однією з форм порушення нормального життя людини є напруженість, що викликана емоційним станом. Часто підвищена емоційна напруженість супроводжується страхами, занепокоєнням, побоюваннями і в подальшому переростає в стійкий стан тривожності.

Тривожність зазвичай підвищена при нервово-психічних і важких соматичних захворюваннях, у здорових людей, що переживають наслідки психологічної травми, а також у багатьох осіб з відхильною поведінкою.

Тривога може відповідати і не відповідати ступеню небезпеки, бути відносно неї адекватною, або ні. Дуже часто особистісна тривожність виникає від перебільшення небезпеки, недооцінки себе і своїх сил та власної невпевненості.

Стан тривоги або ситуативна тривожність виникають як реакція людини на різноманітні, найчастіше соціально-психологічні стресори (очікування негативної оцінки або агресивної реакції, сприйняття негативного ставлення до себе, загроза своїй самоповазі та престижу). В той час, як особистісна тривожність, як риса характеру, дає уявлення про індивідуальні відмінності у схильності до дії різноманітних стресорів. Отже, в даному випадку мова йде про відносно стійку схильність індивіда сприймати загрозу своєму «Я» в найрізноманітніших ситуаціях та реагувати на такі ситуації підвищенням ситуативної тривожності. Рівень особистісної тривожності характеризує минулий досвід індивіда, тобто наскільки часто йому доводилося відчувати ситуативну тривожність [6, с. 125].

Варто зауважити, що прояви тривожності в різних ситуаціях не однакові. В одних випадках люди схильні поводитися тривожно завжди і скрізь, в інших вони виявляють свою тривожність лише час від часу, залежно від складності конкретної ситуації.

Нами було визначено, що відчуває людина під час тривожності на фізіологічному рівні: посилення серцебиття, прискорене дихання, підвищення хвилинного об'єму циркуляції крові, підвищення загальної збудженості, зниження порогу чутності. На психологічному рівні тривожність відчувається як: напруга, заклопотаність, нервозність, почуття невизначеності, почуття небезпеки, невдачі, неможливість прийняти рішення тощо. Тривожність проявляється: в безпорадності, невпевненості в собі, перебільшенні значимості ситуацій і відчуття безсилля перед ними.

Водночас, певний рівень тривожності – природна і обов'язкова особливість активної діяльності особистості. У кожної людини існує свій оптимальний або бажаний рівень тривожності – це так звана корисна тривожність. Є категорія людей, тривожність яких дуже висока, що становить реальну загрозу для самооцінки і навіть життєдіяльності. Під рівнем тривожності необхідно розуміти особливе поєднання характеру переживання, усвідомлення, вербального і невербального вираження в характеристиках поведінки, спілкування і діяльності. Форма тривожності проявляє себе в способах її подолання та компенсації, що складаються стихійно.

У зв'язку з цим дуже важливим питанням є діагностика тривоги, яку людина переживає в даний момент. У разі виявлення високого рівня тривоги завданням психолога буде надання людині психологічної допомоги з її зниження до оптимального рівня з наступною активізацією і включенням у дію внутрішніх ресурсів самого індивіда. Отже, тривога і тривожність можуть мати як дезорганізуючий, негативний вплив на діяльність суб'єкта, так і позитивний, адаптивний і мобілізуючий. Лише низький та середній рівні тривоги сприяють активізації діяльності, а отже, допомагають людині у проясненні загрозової ситуації, виявленні реальних чи уявних небезпек. Помірний рівень тривоги створює передумови для пошуку та активізації всіх ресурсів людини з одночасним руйнуванням та заміною неефективних способів поведінки на результативні. Зрештою це робить особу найбільш адаптивною.

Отже, вищевикладеного впливає, що в цілому тривожність є проявом небажаної особистості. Суспільний лад та національна безпека нашої країни на пряму залежить від життєвої позиції громадян. Адже тривожність є передумовою її трансформації у делінквентну форму поведінки. Єдиний спосіб змінити всю цю ситуацію, яка склалася у сучасному суспільстві, – покращити життя, допомогти люду вирішити та подолати всі проблеми. Тому психологам та поліцейським при роботі з людьми, перш за все, необхідно сконцентрувати усю увагу на здійсненні превентивних заходів, які будуть сприяти попередженню виникнення асоціального способу життя, що у свою чергу забезпечить соціальну єдність та національну безпеку держави.

1. Про основи національної безпеки: Закон України №964IV від 19.06.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 04.03. 2023).

2. Кузьменко В. В., Діса О. В., Шинкаренко І. О. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Дніпро, 2019. 69 с

3. Шинкаренко І. О. Психосоціальні проблеми девіантної поведінки молоді. Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 15 березня 2018 р. ДДУВС. С. 365-367.

4. Шинкаренко І. О. Соціально-психологічні чинники формування девіантної поведінки неповнолітніх злочинців. Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС. Запоріжжя, 2008. №4. С. 219-225.

5. Фрейд З. Истерия и страх. Архангельск: Правда Севера, 2006. 358 с

6. Волошок О. В. Психологічний аналіз проблеми тривожності особистості. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ ім. І. Огієнка, Інститут психології ім. Г. С. Кастюка АПН України. 2010. Вип. 10. С. 120-128.

УДК 351.74

DOI: 10.31733/17-03-2023-806-809

Ліана СЕЛЕЦЬКА

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Науковий керівник:

ст. викладач **Катерина МІТЧЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема насильства в сім'ї в національних масштабах вперше стало розглядатися у Сполучених Штатах Америки. Приводом для цього стала публікація в журналі Американської медичної асоціації, в 1962 році, статті

Г. Кемпа «Синдром дитини, яку б'ють». Термін «домашнє насилля» вживається в Європейській Конвенції про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством. Під домашнім насиллям розуміються всі акти фізичного,